

ताँजाकोट गाउँपालिका

ताँजाकोट राजपत्र

खण्ड : ०६

संख्या : ०९

प्रकाशित मिति : २०७९/११/०३

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम ताँजाकोट गाउँपालिकाको गाउँसभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्व साधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

भाग-०१

ताँजाकोट गाउँपालिका

फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन २०७९

प्रस्तावना : फोहरमैलालाई स्रोतमा न्यूनीकरण, पुनःप्रयोग, प्रशोधन वा विसर्जन गरी फोहर मैलाबाट जनस्वास्थ्य तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई कम गरी स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्नका लागि फोहरमैला व्यवस्थापन जस्तो अत्यन्त जरूरी सेवा सम्बन्धी ऐन बनाउँन वाञ्छनीय भएकोले, संविधानको धारा २२६ बमोजिम अनुसूचि ८ र ९ बमोजिम ताँजाकोट गाउँपालिकाको गाउँसभाले फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन २०७९ जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद -१

१. **संक्षिप्तनाम र प्रारम्भ** : (१) यस ऐनको नाम "फोहरमैलाव्यवस्थापन ऐन, २०७९" रहको छ ।
(२) यो ऐन गाउँसभाबाट पारित भएको मिति देखि लागू हुने छ ।
२. **परिभाषा** : (१) विषयवा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :
 - (क) "औद्योगिकफोहरमैला" भन्नाले औद्योगिक प्रतिष्ठानबाट निष्काशनहुने हाकिमक तथा प्रदुषणयुक्त फोहरमैला सम्भन्नु पर्छ ।
 - (ख) "औद्योगिक प्रतिष्ठान" भन्नाले कुनै उद्योग, व्यवसायवा सेवा सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले प्रचलितकानूनबमोजिम स्थापितकुनै कम्पनी, उद्योग, फर्म वाअन्यकुनै निकाय सम्भन्नु पर्छ ।
 - (ग) "कण्टेनर" भन्नाले फोहरमैला संकलन गर्ने प्रयोजनको लागिनिश्चित स्थानमा राखिएको फोहरमैलाथुपार्ने भाँडो, बाकस, बाल्टीन वा यस्तै प्रकारको अन्यकुनै वस्तु सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले कम्पोष्टमलउत्पादन गर्न राखिएको भाँडो समेतलाई जनाउँनेछ ।
 - (घ) "केन्द्र" भन्नाले दफा २६ को फोहरमैला व्यवस्थापन प्राविधिक सहयोग केन्द्र सम्भन्नु पर्छ ।
 - (ङ) "दुवानी" भन्नाले संकलितफोहरमैलाउत्पादन स्थलबाट संकलन केन्द्र र संकलन केन्द्रबाट स्थानान्तरण केन्द्रसम्म वा स्थानान्तरण केन्द्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल वा गाउँपालिकाले तोकेको स्थानसम्म लैजाने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
 - (च) "तोकिएको वातोकिएबमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, कार्यविधि, मापदण्ड वा सम्बन्धित विषयमा प्रचलित कानून तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
 - (छ) "न्यूनीकरण" भन्नाले कुनै पनिप्रविधिवाउपायको प्रयोग गरी फोहरमैलाको परिमाण, आकार वाप्रभावमाकम गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
 - (ज) "निष्काशन" भन्नाले फोहरमैलाउत्पादन स्थलबाट गाउँपालिकाले तोकेको स्थानमाथुपार्ने वानिकाल्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
 - (झ) "समिति" भन्नाले दफा २३ बमोजिम गठित फोहरमैलाव्यवस्थापन समिति सम्भन्नु पर्छ ।

- (ज) “प्रदूषण” भन्नाले फोहरमैलाबाट निस्कने ठोस, तरल, वाग्यास वस्तुको संयोजनबाट वातावरणमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव पारी वातावरणमा उल्लेखनीय ह्रास ल्याउँने, क्षति पुर्याउँने वावातावरणको लाभदायी वा उपयोगी प्रयोजनमा हानी नोकसानी पुर्याउँने क्रियाकलाप सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) “प्रभावित क्षेत्र” भन्नाले फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदनमा उल्लेखित क्षेत्रलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ठ) “प्रशोधन” भन्नाले फोहरमैलाको रूप वा गुणमा परिवर्तन गरी अन्यकुनै उपयोगी वस्तु तयार गर्ने मल, ग्यास, उर्जा वाअन्य वस्तु उत्पादन गरी फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने प्रक्रिया सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “प्रशोधन स्थल” भन्नाले फोहरमैला लाई प्रशोधन गरी मल, ग्याँस, उर्जा वाअन्य वस्तु उत्पादनका लागि कार्य सञ्चालन गर्ने स्थानसम्भन्नु पर्छ ।
- (ढ) “पुनः चक्रीयप्रयोग” भन्नाले प्रविधिको प्रयोगद्वारा संकलित फोहरमैलालाई कच्चा पदार्थमा रूपान्तरण गरी उपयोगी वस्तुको रूपमाविकास गरी पुनःप्रयोगमा ल्याउँने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ण) “फोहरमैला” भन्नाले घरेलु फोहरमैला, औद्योगिकफोहरमैला, रासायनिक औद्योगिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्था जन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला सम्भन्नु पर्छ । सो शब्दले तत्कालप्रयोग हुनसक्ने अवस्थामा रहेका, फालिएकावा सडेगलेका, वातावरणमा ह्रास आउँने गरी निष्काशन गरिएका ठोस, तरल, ग्याँस, लेदो, धुवाँ, धुलो, विद्युतीयतथा सूचना प्रविधिका लागि प्रयोग भएका सामग्रीहरू लगायतका पदार्थ वात्यस्तै प्रकारका अन्य वस्तुहरू वाअनधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पलेट र नेपाल सरकारले समयमा पोष्टर, पम्पलेट र नेपाल सरकारले समयमा नेपाल राजपत्रमा सूचनाप्रकाशन गरी फोहरमैला भनी तोकिदिएको अन्य वस्तु समेतलाई जनाउनेछ ।
- (त) “फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल-स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट” भन्नाले फोहरमैला विसर्जन वाप्रशोधन गर्नको लागि गाउँपालिकाले तोकेको स्थल सम्भन्नु पर्छ ।

- (थ) “फोहरमैला संकलन” भन्नाले फोहरमैला उत्पादन स्थलबाट उठाउने, घरबाट उठाउने, घर घरबाट संकलन गर्ने, सार्वजनिक स्थलमा रहेको फोहरमैला बढार्ने, थुपार्ने, भारपात उखल्ने तथा अनधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पलेट उप्काई संकलन गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (द) “फोहरमैला संकलन तथा ढुवानी साधन” भन्नाले फोहरमैला संकलन तथा ढुवानी गर्ने प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिने साधन, उपकरण वा औजार सम्भन्नु पर्छ ।
- (ध) “बन्द पश्चात व्यवस्थापन-पोष्ट क्लोजर म्यानेजमेण्ट” भन्नाले फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलमा फोहरमैला विसर्जन गर्न बन्द गरे पश्चात सो क्षेत्रको वातावरणीय सन्तुलनकायम राख्नको लागि गरिने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (न) “रासायनिक फोहरमैला” भन्नाले यथास्थितिमा प्रयोग हुनसक्ने जुनसुकै स्रोत तथा प्रक्रिया बाट निस्केका मानव स्वास्थ्य लगायत जीव, जन्तु एवं वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने सम्पूर्ण रासायनिक पदार्थहरू वा समय समयमा सरकारले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी रासायनिक फोहरमैला भनी तोकेका ठोस, तरल, धुलो, लेदो, ग्याँस लगायतका पदार्थ वा वस्तुलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (प) “विसर्जन” भन्नाले फोहरमैलाको अन्तिम निष्काशन तथा व्यवस्थापन सम्भन्नु पर्छ ।
- (फ) “संकलन केन्द्र ” भन्नाले घर घरबाट निस्कने फोहरमैला संकलन गरी निर्धारित समय सम्म फाल्न, राख्न वा थुपार्न गाउँपालिकाले तोकेको स्थान सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले घर घरमा फोहरमैला संकलन गर्न आउने गाउँपालिकाले तोकेको फोहरमैला संकलन वा फोहरमैला संकलन गर्ने साधन समेतलाई जनाउँछ ।
- (ब) “समिति” भन्नाले दफा २३ बमोजिम गठित समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- (भ) “सामुदायिक संस्था” भन्नाले नाफाआर्जन नगर्ने उद्देश्यले समुदायको हितका निमित्त प्रचलित कानूनब मोजिम स्थापित समुदायमा आधारित सहभागिता मुलक उपभोक्ता समूह, सहकारी संस्थावा गैरसरकारी संस्था फोहरमैलाको सम्भन्नु पर्छ ।
- (म) “स्थानान्तरण केन्द्र” भन्नाले संकलित फोहरमैला विसर्जन गर्न फोहर मैला व्यवस्थापन स्थल (स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट) मा लैजानु अघि फोहरमैला संकलनको लागि गाउँपालिकाले तोकेको स्थान सम्भन्नु पर्छ ।
- (र) “गाउँपालिका” भन्नाले ताँजाकोट गाउँपालिका सम्भन्नु पर्छ ।

- (ल) “स्वास्थ्य संस्थाजन्यफोहरमैला ” भन्नाले अस्पताल, क्लिनिक, फार्मेसी , औषधी पसल, ब्लड बैंक, प्याथो लोजिकल प्रयोगशाला, पशु स्वास्थ्यजन्य संस्थावा स्वास्थ्य अनुसन्धान केन्द्रबाट उत्पादनतथा निष्काशन हुने हानिकारक फोहरमैला सम्भन्नु पर्छ ।
- (व) “हानिकारक फोहरमैला”भन्नाले प्राकृतिक वातावरणमा हास ल्याउँने, मानव तथा अन्य प्राणीको स्वास्थ्यमा हानी नोक्सानी पच्याउँने विभिन्न रुपमा निष्काशित वस्तु, पदार्थ तथा रेडियो विकिरण सम्भन्नु पर्छ ।
- (श) “कार्यपालिका” भन्नाले ताँजाकोट गाउँकार्यपालिकालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ष) “अध्यक्ष”भन्नाले ताँजाकोट गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (स) “उपाध्यक्ष”भन्नाले ताँजाकोट गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ह) “प्रमुखप्रशासकीयअधिकृत”भन्नाले ताँजाकोट गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद -२

फोहरमैलाउत्पादन, संकलन, न्यूनीकरण तथानिष्काशन सम्बन्धीव्यवस्था

३. फोहरमैला प्रबन्ध गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको हुने: (१) फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्न स्थानान्तरण केन्द्र (ट्रान्सफर स्टेशन), ल्याण्डफिल साइट, प्रशोधन प्लाण्ट, कम्पोष्ट प्लाण्ट, बायो ग्यास प्लाण्ट लगायत फोहरमैलाको संकलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनकालागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको हुनेछ ।
- (२) फोहरमैला संकलन केन्द्र, स्थानान्तरण केन्द्र वा प्रशोधन स्थलमा फालिएको वा राखिएको फोहरमैला वा सरसफाईको सिलसिलामा जम्मा भएको फोहरमैलाको प्रबन्ध गर्ने वा कुनै पनि किसिमबाट प्रयोग गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको हुनेछ ।
- (३) यस दफाको प्रयोजनको लागि फोहरमैला संकलन केन्द्र, स्थानान्तरण केन्द्र वाप्रशोधन स्थलमा फालिएको वा राखिएको फोहरमैलावा सरसफाईको सिलसिलामा जम्मा भएको कुनै पनि पदार्थ फोहरमैला मानिनेछ ।
४. फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने दायित्व : (१) यस ऐन बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने गराउँने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ ।

- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला वा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको हुनेछ ।
- (३) कुनै उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाले हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्था जन्यफोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला तथा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन गरी बाँकी रहेको फोहरमैला तथा अन्यफोहरमैला को व्यवस्थापन गरिदिन गाउँपालिकालाई अनुरोध गरेमा वा गाउँपालिकाले निर्माण गरेको फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलप्रयोग गर्न माग गरेमा गाउँपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिमको सेवा शुल्क लिई फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरिदिन वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ ।
५. **फोहरमैलाको उत्पादनकम गर्ने:** (१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोबार गर्दा उत्पन्न हुने फोहरमैला यथाशाक्य कम गर्नु पर्नेछ ।
- (२) आफ्नो क्षेत्रभित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहरमैलाको विसर्जन वा पुनःप्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहरमैला मात्र निष्काशन गरी फोहरमैलाको परिमाणलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।
- स्पष्टीकरण:** “आफ्नो क्षेत्र” भन्नाले निजी घर कम्पाउण्ड, औद्योगिक क्षेत्रको परिसर, अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको परिसर, औद्योगिक प्रतिष्ठानको परिसर लगायत फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायको परिसरलाई सम्भन्नु पर्छ ।
६. **फोहरमैलाको पृथकीकरण :** (१) गाउँपालिकाले फोहरमैला लाई कम्तीमा जैविक र अजैविक लगायत विभिन्न प्रकारमा विभाजन गरी स्रोतमै छुट्ट्याउने गरी तोक्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गाउँपालिकाले तोकिएबमोजिम फोहरमैलालाई स्रोतमै छुट्ट्याई संकलन केन्द्र सम्म पुर्याउने दायित्व त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायको हुनेछ र यसको लागि गाउँपालिकाले आवश्यक प्रविधि, मालसामान, उपकरण, कण्टेनर आदि उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
७. **फोहरमैलाको निष्काशन:** (१) फोहरमैला निष्काशनको समय, स्थान र तरिका गाउँपालिका ले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (२) हानिकारक फोहरमैला वा रासायनिक फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले त्यस्तो फोहरमैला तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

- (३) हानिकारक फोहरमैलावा रासायनिक फोहरमैला संकलन केन्द्र वा स्थानान्तरण केन्द्रमा निष्काशन गर्न पाइने छैन ।
- (४) दिसाजन्य लेदो को व्यवस्थापन कार्यविधिमा तोके बमोजिम हुनेछ ।
- द. **फोहरमैला संकलन केन्द्र तोक्ने** : (१) गाउँपालिकाले फोहरमैलालाई व्यवस्थित रूपमा संकलन गर्न प्रत्येक टोल वा वस्तीमा संकलन केन्द्र तोकी आवश्यक कण्टेनरको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको संकलन केन्द्र तोक्दा यथाशक्य टोल वा वस्तीका सबैलाई पायक पर्ने गरी वातावरणीय रूपले उपयुक्त स्थान तोक्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको संकलन केन्द्रमा फोहरमैला निष्काशन र संकलन गर्ने समय र तरिका गाउँपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
९. **फोहरमैलाको ढुवानी** : (१) संकलन केन्द्रमा जम्मा भएको फोहरमैलालाई स्थानान्तरण केन्द्र वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलसम्म ढुवानी गर्ने दायित्व गाउँपालिका वा गाउँपालिका संग साभेदारी गरी काम गर्नका लागि तोकिएको संस्था, कम्पनी वा निकायको हुनेछ ।
- (२) फोहरमैला ढुवानी गर्दा तोकिए बमोजिमको ढुवानी साधन प्रयोग गर्नु पर्नेछ । ढुवानीको साधन तोक्दा तौल, क्षमता, तरिका वा विधि, सडकको क्षमता तथा फोहरमैला ढुवानी गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतलाई विचार गरी तोक्नु पर्नेछ ।
- (३) फोहरमैला ढुवानी गर्दा गाउँपालिकाले दफा ६ बमोजिम स्रोतमा छुट्ट्याई निष्काशन तथा संकलन गरिएको फोहरमैलाको अलग अलग ढुवानी गर्नु पर्नेछ ।
१०. **फोहरमैलाको न्यूनीकरण, पुनःप्रयोग तथा पुनःचक्रीय प्रयोग** : (१) गाउँपालिकाले फोहरमैला न्यूनीकरण, पुनःप्रयोग तथा पुनःचक्रीय प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक कार्य गर्नेछ र यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन का लागि आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
- (२) उद्योगको उत्पादन प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग गरेको वस्तुलाई पुनःप्रयोग गरी फोहरमैलाको परिमाणलाई घटाउने काममा प्रोत्साहन गर्न सम्बन्धित उद्योगसंग गाउँपालिकाले वा गाउँपालिका संग सम्भौता गरी काम गरेको संस्थाले समन्वय गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-३

स्थानान्तरण केन्द्र तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल सम्बन्धि व्यवस्था

११. **स्थानान्तरण केन्द्र तोक्ने :** (१) गाउँपालिकाले प्रारम्भिक चरणमा भएको फोहोरमैलालाई व्यवस्थित गर्न कुनै स्थानलाई स्थानान्तरण केन्द्रको रूपमा तोक्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको स्थानान्तरण केन्द्र तोक्दा जन स्वास्थ्य तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी तोक्नु पर्नेछ र यसरी तोकिएको स्थललाई दुर्गन्ध नआउने गरी व्यवस्था समेत गर्नु पर्नेछ ।
१२. **फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल:** (१) गाउँपालिकाले आफ्नोक्षेत्रभित्र सञ्चालन भएको फोहोरमैलालाई व्यवस्थापन तथा स्थायी रूपमा विसर्जन गर्नको लागि वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानूनको अधिनमा रही व्यवस्थापन स्थल (स्यानिटरी ल्याण्डफिल साईट) तोक्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्नको लागि गाउँपालिकाको जग्गा नभएमा वा जग्गा भएता पनि फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्न उपयुक्त नभएमा उपयोक्त जग्गा भाडामा लिई वा खरिद गरी व्यवस्थापन स्थल तोक्न सक्नेछ ।
- (३) यस दफा बमोजिम फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्दा दफा १६ को अधिनमा रही निजी जग्गामा व्यवस्थापन स्थलको विकास तथा संचालन गर्न सकिनेछ ।
- (४) गाउँपालिकाले उपदफा (१) वा (२) बमोजिम फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थलतोक्नको लागिजग्गाको अभाव भएमा उपयुक्त स्थानको छनोट गरि उपलब्ध गराउनको लागि प्रदेश र संघिय सरकार समक्ष अनुरोध गर्न सक्नेछ ।
- (५) गाउँपालिकाले फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थलको संचालन तथा बन्द पश्चात् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य तोकिएको वातावरणिय मापदण्ड अनुरूप गर्न पर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिम बन्द पश्चात् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य गर्दा फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थलको प्रारम्भिक वातावरणिय परीक्षण तथा वातावरणिय प्रभाव मुल्यांकन प्रतिवेदनमा सिफारिस गरीएका सुभावहरु अनुरूप गर्नुपर्नेछ ।
- (७) गाउँपालिकाले फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल क्षेत्रलाई आवश्यक परेमा वातावरणिय रूपले सम्बेदनशिल क्षेत्र घोषणा गर्न सक्नेछ ।

- (८) उपदफा (७) बमोजिमको क्षेत्रमा पशुपंछी, जिवजन्तु तथामानवको अनाधिकृत प्रवेशलाई रोक लगाउने, ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा निकाल्ने कार्यमा रोक लगाउनु को साथै वातावरण संरक्षण र त्यस्तो क्षेत्रको उचित व्यवस्थापनका लागि अन्य आवश्यक निर्देशन तथा निर्देशिका जारी गरि लागु गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

फोहरमैला व्यवस्थापनमा निजी तथा सामुदायिक क्षेत्रको संलग्नता

१३. अनुमति सम्बन्धिव्यवस्था : (१) यस ऐन बमोजिम गाउँपालिकाको अनुमतिलेई कसैले पनि फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि काम गर्ने वा गराउन सक्ने छैन ।
- (२) फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न चाहने स्वदेशी वा विदेशी कम्पनी, संस्था वा निकायले देहायको विवरण खुलाई अनुमतिको लागि पालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ :
- (क) फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि योजना,
- (ख) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि आवश्यक जनशक्ति तथा प्रविधिको विवरण,
- (ग) तोकिएको बमोजिमको अन्यविवरण ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम पर्ने आएको निवेदन उपर गाउँपालिकाले आवश्यक जाँच बुझ गरी अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ ।
- (४) फोहरमैलाको व्यवस्थापन, पुनःचक्रिय प्रयोग, प्रशोधन र विर्सजनमा आवश्यक पर्ने प्रविधी स्वदेशमा उपलब्ध हुन नसक्ने देखिएमा त्यस्तो प्रविधी उपलब्ध गराउन सक्ने कुनै विदेशी कम्पनी, संस्था वा निकायलाई सम्झौतामा उल्लेखित अवधी भित्र त्यस्तो प्रविधी हस्तान्तरण गर्ने शर्तमा नियम अनुसार स्वीकृति लिएको अवस्थामा उपदफा (३) बमोजिम अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ ।
- (५) अनुमतिपत्र सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ
१४. निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापनको काम गराउन सकिने: (१) गाउँपालिकाले आवश्यकता अनुसार दफा १३ बमोजिम अनुमति प्राप्त निजी क्षेत्रका कम्पनी वा सामुदायिक क्षेत्रबाट दफा १५ बमोजिम प्रतिस्पर्धा गराई वा पूर्वधार संरचनाको निर्माण तथा संचालनमा निजी लगानी सम्बन्धि कानुन बमोजिमको कुनै प्रक्रियाको अवलम्बन गरी आफ्नो क्षेत्रको फोहरमैला व्यवस्थापन गराउन सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्दा निजी क्षेत्रका कम्पनीको हकमा देहायका कुनै काम गराउन सकिनेछ :
- (क) फोहरमैला न्युनिकरणका लागि जन चेतना अभिवृद्धि,
 (ख) फोहरमैला सङ्कलन,
 (ग) फोहरमैला ढुवानी,
 (घ) फोहरमैलाको प्रयोग पुनःप्रयोग पुनःचक्रिय प्रयोग वा प्रशोधन,
 (ङ) फोहरमैला विसर्जन, र
 (च) बन्द पश्चात् व्यवस्थापन ।
१५. प्रतिस्पर्धा गराई फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा दिने : (१) गाउँपालिकाले दफा १४ बमोजिम निजी क्षेत्रमा सामुदायिक सस्थाबाट फोहरमैला व्यवस्थापन गराउदा बोलपत्र आहवान गरी प्रतिस्पर्धा गराई व्यवस्थापनको छनोट गरी व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको छनोट गर्दा देहायका आधारमा गर्नुपर्नेछ :
- (क) गाउँपालिकालाई बुझाउन कबुल गरेको रकम,
 (ख) फोहरमैलाबाट उर्जा शक्ति उत्पादन गर्ने वा प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने क्षमता ,
 पुँजी, प्रविधी र जनशक्तिको क्षमता ,
 (ग) आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमता,
 (घ) फोहरमैला व्यवस्थापनमा अपनाउन प्रस्ताव गरिएको प्रविधीको दिगोपना तथा वातावरणिय प्रभाव न्युनिकरण,
 (ङ) व्यवस्थापन करार गर्ने भए प्रस्ताव गरिएको व्यवस्थापन शुल्क,
 (च) फोहरमैलाको प्रयोग , प्रशोधन वा पुनः प्रयोग गर्ने सम्बन्धिमा भए गाउँपालिकालाई बुझाउन मंजुर गरीएको रोयल्टी ।
- (३) बोलपत्र सम्बन्धि अन्य व्यवस्था प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा पाएको कम्पनी, सस्था वा निकायले गाउँपालिका संग गरेको सम्भौताको अधिनमा रहि दफा १८ बमोजिमको शुल्क उठाउन सकिनेछ ।

- (५) फोहरमैला व्यवस्थापनमा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता सम्बन्धी अन्य कुराहरु तोकिएको हुनेछ ।
१६. फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण तथा संचालन गर्न स्वीकृति दिन सकिने: (१) निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापनकालागि फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल, प्रशोधन स्थल वा अन्य संयन्त्र निर्माण गरी संचालन गर्न स्वीकृति माग गरेमा वातावरण तथा अन्य प्रचलित कानूनको अधीनमा रही त्यस्तो संयन्त्र निर्माण तथा संचालनका लागि गाउँपालिकाले स्वीकृति दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापन संयन्त्रको निर्माण तथा संचालन गर्दा तोकिएको वातावरणिय मापदण्डको पालना भए वा नभएको अनुगमन गाउँपालिकाले गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम अनुगमन गर्दा स्वीकृत मापदण्डको पालना गरेको नपाइएमा त्यस्तो मापदण्डको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न समयावधी तोकि दिन सक्नेछ र सो समयावधीमा पनि मापदण्डको पालनाको लागि आवश्यक व्यवस्था नगरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा कम्पनीको स्वीकृति गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिम रद्द गर्न सक्नेछ ।
१७. सार्वजनिक निजी साभेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने: (१) गाउँपालिकाले प्रचलित कानूनको अधिनमा रही निजी क्षेत्र, सामुदायिक एंवम गैरसरकारी संघ, संस्थासँगको साभेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सामुदायिक एंव गैरसरकारी संघ, संस्थासँगको साभेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलको बन्द पश्चात् व्यवस्थापन, उद्याननिर्माण र सौन्दर्यीकरण जस्ता कार्य मात्र गर्न वा गराउन सकिनेछ ।

परिच्छेद-५

फोहरमैला व्यवस्थापन सेवाशुल्क सम्बन्धी व्यवस्था

१८. सेवाशुल्क उठाउन सक्ने : (१) गाउँपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन गरे वापत सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट सेवाशुल्कलगाई उठाउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको शुल्कको निर्धारण फोहरमैलाको परिमाण, तौल तथा प्रकृति र तोकिए बमोजिमका अन्य कुराहरुको आधारमा गाउँपालिकाले गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको शुल्क गाउँपालिकाले आफैले वा निजले तोकेको संस्था वा निकाय मार्फत् समेत उठाउन सक्नेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि दफा १५ बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न जिम्मेवारी पाएको व्यक्ति, संस्था वा निकायले गाउँपालिका सँग भएका सहमतिको आधारमा फोहरमैला व्यवस्थापन गरे वापत सम्बन्धित व्यक्ति, वा निकाय बाट सेवा शुल्क उठाउन सक्नेछ ।

तर तोकिए बमोजिमका विपन्न वर्गलाई सेवाशुल्कमा तोकिए बमोजिम छुट दिइनेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम शुल्कबाट प्राप्त आम्दानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा नीजि क्षेत्रलाई संलग्न गराउँदा प्राप्त हुने आम्दानी गाउँपालिकाले एउटा छुट्टै शिर्षकमा राखि सो रकम तोकिएको मापदण्डको अधीनमा रहि फोहरमैला व्यवस्थापनको, वातावरणिय संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्रको विकासमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।

१९. **सेवा निलम्बन वा अन्त्य गर्न सक्ने:** (१) गाउँपालिकाले दफा १८ बमोजिमको सेवा शुल्क नबुझाउने सेवाग्राहीको फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि सेवा निलम्बन वा अन्त्य गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न दफा १५ बमोजिम जिम्मेवारी पाएको व्यक्ति, संस्था वा निकायले दफा १८ को उपदफा (४) बमोजिमको सेवा शुल्क नबुझाउने सेवाग्राहीको फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि सेवा निलम्बन वा अन्त्य गर्न सक्नेछ र यसरी सेवा निलम्बन वा अन्त्य गरिएमा सो को जानकारी गाउँपालिकालाई दिनुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम सेवाको निलम्बन वा अन्त्य गरिएको अवस्थामा आफ्नो घरबाट उत्पादन हुने फोहरमैलाको व्यवस्थापन सम्बन्धि घर धनी आफैले गर्नुपर्नेछ ।

(४) सेवाग्राहीले दफा १८ बमोजिम बुझाउनु पर्ने सेवा शुल्क बुझाएमा निजलाई पुनः सेवाप्रदान गरिनेछ ।

परिच्छेद-६

प्रदूषण नियन्त्रण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यको अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

२०. प्रदूषण नियन्त्रण : (१) आफ्नो क्षेत्रभित्र संकलित फोहरमैलाबाट सो क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावलाई यथाशाक्य कम गरी प्रदूषण रहित ढंगले व्यवस्थापन गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ ।
 (२) गाउँपालिकालाई प्रदूषणरहित ढंगले फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्नेछ ।
 (३) गाउँपालिकाले संकलित फोहरमैला निष्काशन तथा व्यवस्थापन गर्दा यस ऐन बमोजिम निर्धारित मापदण्डको पालना गर्नु पर्नेछ ।
२१. फोहरमैला व्यवस्थापनको अनुगमन : (१) गाउँपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन तथा निष्काशन कार्यको नियमित अनुगमन गर्नु वा गराउनु पर्नेछ ।
 (२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन गर्ने वा गराउने प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक कार्ययोजना बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
 (३) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमनमा खटिने व्यक्तिले अनुगमन पश्चात सोको प्रतिवेदन गाउँपालिकालाई दिनु पर्नेछ ।
 (४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनमा औल्याइएका विषयहरूको सुधार तथा कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा गाउँपालिकाले आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
 (५) गाउँपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापनको अनुगमन सम्बन्धी प्राविधिक र अन्य कार्य आफै गर्नेछ ।
२२. फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक विकास तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक विकास तथा वातावरण संरक्षणको योजनाबनाई कार्यान्वयन गर्नेछ ।
 २) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि गाउँपालिकाले मूलतः देहायका क्षेत्रमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ :-
 (क) सडक निर्माण, विद्युत आपूर्ति, खानेपानी तथा ढल निकास, सरसफाई र वातावरण संरक्षण,
 (ख) विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना तथा सञ्चालन,

- (ग) फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्रका आर्थिक रूपले विपन्न तथा सामाजिक रूपले पिछडिएका वर्गको उत्थान तथा विकासको लागि आवश्यक कार्यक्रम ।
- (३) गाउँपालिकाले सम्बन्धित समुदायसंग परामर्श गरी उपदफा (१) बमोजिम योजना तर्जुमा वा उदफा (२) बमोजिम कार्यक्रमको छनौट गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम प्रभावित क्षेत्रको लागि तर्जुमा गरिएको कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय समुदायको सहभागिता रहने गरी गर्नु पर्नेछ ।
- (५) फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलको सञ्चालन गर्दा वा सोको लागि कुनै कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानूनले तोकेको मापदण्डको अनुकूल हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।
- (६) फोहरमैलाको व्यवस्थापन स्थलको कारणले गम्भीर प्रभावित क्षेत्र र प्रभावित क्षेत्रको आर्थिक तथा सामाजिक विकास एवं वातावरण संरक्षणमा सुभावा दिन गाउँपालिका स्तरमा तोकिए बमोजिमको समिति गठन गर्न सकिनेछ ।
- स्पष्टीकरण:** यस दफाको प्रयोजनको लागि “ गम्भीर प्रभावित क्षेत्र” भन्नाले गाउँपालिकाले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिएको क्षेत्रलाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद ७

फोहरमैला व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

२३. **समितिको गठन :** (१) यस गाउँपालिकाले देहाय बमोजिमको गाउँपालिका स्तरीय फोहरमैला व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सकिनेछ ।
- (क) गाउँपालिका अध्यक्ष - अध्यक्ष
- (ख) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष - सदस्य
- (ग) कार्यपालिकाले तोकेको एक जनादलितमहिला सहित ३ जना - सदस्य
- (घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
- (ङ) वातावरण तथा विपत व्यवस्थापन समितिको संयोजक - सदस्य
- (च) गाउँपालिकाको अध्यक्षले तोकेका खानेपानी तथा सरसफाई गाउँपालिका स्तरीय महासंघका एक जना प्रतिनिधि - सदस्य
- (च) वातावरण तथा विपत व्यवस्थापन शाखाप्रमुख - सदस्य सचिव

२४. गाउँपालिका स्तरीय फोहरमैला व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :-
- १) गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको फोहरमैला सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न समितिको देहायबमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकार हुने छ ।
 - (क) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतितर्जुमा गरी गाउँपालिका कार्यपालिकामा पेश गर्ने,
 - (ख) गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यसंग सम्बद्ध निकायहरु बीच समन्वय गरी कार्य गर्ने गराउने ,
 - (ग) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि काम गर्ने संघ, संस्था, कम्पनी वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने,
 - (घ) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र फोहरमैला व्यवस्थापनका मापदण्ड पालना भए नभएको अनुगमन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने,
 - (ङ) फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलका प्रभावित क्षेत्रको अनुगमन गरी कार्यक्रमहरु तयार गर्ने गराउने,
 - (च) फोहरमैला व्यवस्थापनको मापण्ड तयार गर्ने र शुल्क समेत तोक्ने,
 - (छ) नियमनगर्ने र गराउने ,
 - (ज) परियोजनाको प्रभावित क्षेत्रभित्र सम्बन्धित सरोकारवाला सँग उत्पन्न हुने विवादहरुको समाधान गर्न आवश्यक पहल गर्ने,
 - (झ) फोहरमैला व्यवस्थापनमा निजि क्षेत्र तथा गैरसरकारी क्षेत्रसंग साभेदारी गर्न समन्वय, सहकार्य गर्ने,
 - (ञ) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।
२५. **समितिको बैठक** : (१) फोहरमैला व्यवस्थापन समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा ४ पटक बस्नेछ ।
- (२) समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिका अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा उपस्थित सदस्यहरुले आफुहरु मध्येबाट छानेको सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

परिच्छेद-९

कसुर तथा सजाय

२६. कसुर : कसैले देहायको कुनै काम गरेमा यस ऐन बमोजिम कसुर गरेको मानिनेछ :
- (क) गाउँपालिकाले तोकिएको कुनै समय र स्थान बाहेक अन्यत्र फोहोरमैला निष्काषण गर्ने,
- (ख) कण्टेनर वा फोहरमैला सङ्कलन केन्द्रमा राखिएको फोहोरमैला अनधिकृत तवरले प्रयोग गर्ने,
- (ग) फोहरमैला सङ्कलन केन्द्रमा राखिएको कण्टेनर तोडफोड गर्ने, क्षति पुऱ्याउने,
- (घ) यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य गर्ने,
- (ङ) यस ऐन बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि प्रदान गरिएको अनुमतिपत्रमा उल्लेखित शर्तहरू उल्लघन गर्ने,
- (च) फोहरमैला सङ्कलन केन्द्र, कण्टेनर वा फोहरमैला थुपार्ने ठाउँमा कुनै पनि किसिमको हानिकारक पदार्थ फाल्ने, राख्ने वा थुपार्ने,
- (छ) घर, कम्पाउण्ड तथा परिसरको फोहरमैला सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा राख्ने, फाल्ने वा थुपार्ने,
- (ज) फोहरबाट निस्केको दुषित पानी (लिचेट) वा ढल चुहाई अन्य व्यक्तिको घर वा जग्गा प्रदुषित गराउने,
- (झ) सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा सरसफाई तथा फोहोरमैला सङ्कलन गर्न गाउँपालिकाले तोकेको समय वा सफाई गर्दाको समयमा त्यस्तो ठाउँमा कुनै पनि किसिमको सवारि साधन बिसाउने वा बिसाइ राखेको सवारि साधन हटाउन इन्कार गर्ने,
- (ञ) गाउँपालिकाले तोकेको ठाउँमा बाहेक जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने गरि सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानहरूमा कुनै पनि किसिमको हानिकारक फोहोरमैला राख्ने, फाल्ने थुपार्ने वा निष्काषण गर्ने,
- (ट) रासायनिक फोहोरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्था जन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहोरमैला जथा भावी फाल्ने, राख्ने वा निष्काशन गर्ने वा गराउने,
- (ठ) औद्योगिक प्रतिष्ठान वा स्वास्थ्य संस्थाले उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने हानिकारक फोहरमैला जथा भाविफाल्ने, राख्ने वा निष्काषण गर्ने वा गराउने,

- (ड) फोहरमैला सडकल, दुवानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा बाधा अवरोध सिर्जना गर्ने,
- (ढ) फोहरमैला संकलन दुवानी तथा अन्तिम निष्काशन स्थलमा अवरोध, बन्द, घेराउ गर्ने वा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यमा हडताल गर्ने,
- (ण) फोहरमैला अत्यधिक उत्पादन हुने वस्तु भनि नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरि प्रतिबन्ध लगाएको कुनै वस्तुको उत्पादन तथा विक्री वितरण गर्ने,
- (त) दफा ३२ विपरित रासायनिक विषादिको आयात गर्ने वा म्याद नाघेको (समयावधि सकिएको) औषधि नष्ट गर्ने जिम्मेवारि पुरा नगर्ने,
- (थ) स्रोत मै फोहरमैलाको पृथकीकरण नगरि दफा ६को विपरित फोहोरमैला मिसाएर निष्काशन गर्ने,
- (द) मरेको वा मारेको पशुपक्षी र सो को लादि , प्वाँख, हडी, तथा माछाको कल्लाआदि सार्वजनिक स्थल ,सडक,गल्ली चोकमा राख्ने वा थुपार्ने
२७. सजाय : (१) दफा २६ को खण्ड (क) बमोजिमको कसुर गर्ने व्यक्तिलाई गाउँपालिकाले पहिलो पटक भए पाँच हजार रुपैया सम्म जरिवाना , दोस्रो पटक सोहि कसुर गरेमा पाँच हजार रुपैया देखि दश हजार रुपैया सम्म जरिवाना र सोहि कसुर तेस्रो वा सो भन्दा बढि पटक गरेमा प्रत्येक पटकको लागी पन्ध्र हजार रुपैयाका दरले जरिवाना गरि फोहरमैला उठाउँदा लाग्ने खर्च समेत निजबाट असुल उपर गर्न सक्नेछ ।
- (२) दफा २६ को खण्ड (ख) र (भ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले पाँच सय रुपैया देखि पाँच हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (३) दफा २६ को खण्ड (ग) र (ङ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले पन्ध्र हजार रुपैयाँ देखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरि कण्टेनर वा संकलन केन्द्र व्यवस्थापन गर्न लाग्ने खर्च असुल उपर गर्न सक्नेछ ।
- (४) दफा २६ को खण्ड (घ) र (ड) बमोजिमका कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले पन्ध्र हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरि अनुमति नलिए सम्म त्यस्तो कार्य गर्न रोक लगाउनेछन् ।
- (५) दफा २६ को खण्ड (च) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले पाँच हजार रुपैयाँदेखि पन्ध्र हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र त्यस्तो वस्तु वा पदार्थबाट कुनै क्षति भइसकेको भए त्यस्तो क्षति बापतको रकम समेत कसुरदारबाट असुल गर्न सक्नेछ ।

- (६) दफा २६ को खण्ड (छ) (ज) र (द) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले पाँच हजार रुपैया देखि पन्ध्र हजार रुपैयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (७) दफा २६ को खण्ड (ज) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले तीस हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (८) दफा २६ को खण्ड (ट) ,(ठ) र (त) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई गाउँपालिकाले पचास हजार रुपैयादेखि एक लाख रुपैयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र सोहि कसुर पुनः गरेमा पहिलो पटक गरेको जरिवानाको दोब्बर जरिवाना गरि प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति रद्द गरिनेछ ।
- (९) दफा २६ को खण्ड (ड) र (ढ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारिले दश हजार रुपैयादेखि पचास हजार रुपैया सम्म जरिवाना वा पन्ध्र दिनदेखि तीन महिना सम्म कैद वा दुबै सजाय गर्न सक्नेछ ।
- (१०) दफा २६ को खण्ड ण बमोजिमको कसुर गर्नेलाई सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारिले पाचँ हजार रुपैया देखि दश हजार रुपैयासम्म जरिवाना वा तीन महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय गर्न सक्नेछ ।
- (११) दफा २६ को खण्ड (थ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई सम्बन्धित गाउँपालिकाले प्रत्येक पटक पाँच सय रुपैया जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
२८. **सेवा सुविधा रोक्का गर्न सकिने:** (१) यस ऐन बमोजिम तोकिएको सेवा शुल्क नबुझाउने वा बुझाउन अटेर गर्ने व्यक्तिको गाउँपालिकाले उपलब्ध गराउने कुनै सेवा सुविधाको अतिरिक्त विधुत तथा टेलिफोन सेवा रोक्का गरिदिन तथा निजको नामको घर जग्गा बिक्ति रोक्का गर्नको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ । तर यसरी लेखि पठाउनु अघि सम्बन्धित व्यक्तिलाई सो सम्बन्धमा लिखित रुपमा जानकारी गराइनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम लेखि आएमा त्यस्तो सेवा सुविधा रोक्नु सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ ।
२९. **सरकारवादी हुने :** दफा २६ को खण्ड (ड),(ढ) र ण) बमोजिमको कसुरमा नेपाल सरकार वादी भइ मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसुचि १ मा समावेश भएको मानिनेछ ।

३०. **पुनरावेदन दिन सक्ने** : दफा २७ बमोजिम गरेको सजायको आदेश उपर चित्त नबुझे व्यक्तिले त्यस्तो आदेश भएको मितिले पैतिस दिन भित्र सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।
३१. **स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन**: (१) स्वास्थ्य संस्था स्थापना गर्नको लागि प्रचलित कानून बमोजिम अनुमतिदिने निकायले त्यस्तो स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन तथा संचालनको लागि अनुमतिदिनु पूर्व फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी उपयुक्त व्यवस्था गरे वा नगरेको एकिन गरी उपयुक्त व्यवस्था गरेको भएमा मात्र अनुमतिदिनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमति दिदां स्वास्थ्य संस्थाले फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धमा पालन गर्नु पर्ने विशेष शर्त वा कायम गर्नु पर्ने मापदण्ड समेत तोकि दिन सक्नेछ ।
३२. **रासायनिक विषादी सम्बन्धी व्यवस्था**: (१) रासायनिक विषादीको आयात गर्दा तोकिए बमोजिमको मापदण्डको अधिनमा रहीगर्नु पर्नेछ ।
(२) समयार्थि सकिएको रासायनिक विषादी तोकिएको मापदण्डको अधिनमा रही नष्ट गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धीत व्यक्ति वा सस्थाको हुनेछ ।
३३. **फोहरमैला व्यवस्थापनमा संलग्न सामुदायिक क्षेत्रका निकायको अभिलेख राख्ने**: (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको फोहरमैला व्यवस्थापनमा काम गर्ने सामुदायिक क्षेत्रको अद्यावधिक विवरण राख्न सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम राखिने विवरण त्यस्तो क्षेत्रले काम गरिरहेको क्षेत्र र प्रकृति, जनशक्ति, आर्थिक तथा प्राविधिक स्रोत तथा गाउँपालिकाले तोकिएको अन्य विवरण समेत उल्लेख गर्न सकिनेछ ।
३४. **जानकारी गराउन पर्ने**: (१) कसैले विदेशी व्यक्ति, संस्था, संघ सस्था वा दातृ निकायबाट सहयोग लिई फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्दा सम्बन्धी गाउँपालिका मार्फत् प्रदेश र संघिय मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
३५. **अधिकार प्रत्यायोजन**: (१) नीतिगत विषयमा गर्नु पर्ने बाहेक समितिको आफुलाई प्राप्त अधिकारहरु मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार समितिको अध्यक्षवा सदस्यलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

- (२) समितीले आफुलाई प्राप्त अधिकारहरु मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार समितीको अध्यक्ष, सदस्य वा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आफुलाई प्राप्त अधिकारहरु मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार गाउँपालिकाको अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
३६. **पुरस्कार दिने सकिने :** (१) फोहरमैला व्यवस्थापनकालागि नवीनतम अवधारणाहरुको विकास गर्ने, त्यस्तो कार्यलाई प्रोत्साहित गर्ने तथा फोहरमैला व्यवस्थापनकार्यमा योगदान गर्न व्यक्ति वा संस्थालाई गाउँपालिकाले सम्मान स्वरुप उपयुक्त पुरस्कार दिन सक्नेछ ।
- (२) यस ऐनका प्रतिकुल हुने गरी जथाभावि फोहरमैला राख्ने, थुपार्ने वा फाल्ने व्यक्तिको बारेमा प्रमाण सहित उजुरी दिने व्यक्तिलाई गाउँपालिकाले सम्मान एवं नगद पुरस्कार समेत दिन सक्नेछ ।
३७. **संशोधन :** (१) यस ऐनलाई संशोधन गर्न आवश्यक ठानिएमा गाउँसभाले संशोधन गर्न सक्ने छ ।
३८. **खारेजी र बचाऊ :** (१) यस अधि भएका कामहरु यस ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ । यदि प्रदेश र संघको कानुन सँग बाभिएमा बाभिएको हदसम्म कानुन बमोजिम हुने छ ।
३९. **नियम तथा कार्यविधि बनाउँन सक्ने :** (१) यस ऐन बमोजिम कार्यपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-७

फोहरमैला व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

४०. वडा समितिको गठन : (१) यस गाउँपालिकाले देहाय बमोजिमको वडा स्तरीय फोहरमैला व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सकिनेछ ।
- (क) वडा अध्यक्ष- संयोजक
(ख) वडा सदस्यहरु - सदस्य
(ग) वडा अध्यक्षले तोकेका खानेपानी तथा सरसफाई समितिको एक जना प्रतिनिधि- सदस्य
(घ) वडा सचिव-सचिव
४१. वडा स्तरीय फोहरमैला व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको फोहरमैला सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न समितिको देहाय बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकार हुने छ
- (क) वडाको क्षेत्रभित्रको फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने गराउने ,
(ख) गाउँपालिकाले दिएको निर्देशन अनुसार कार्य गर्ने गराउने ।
(ग) फोहरमैला व्यवस्थापनमा निजि क्षेत्र तथा गैरसरकारी क्षेत्रसंग साभेदारी गर्न समन्वय, सहकार्य गर्ने,
(घ) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र फोहरमैला व्यवस्थापनका मापण्ड पालना भए नभएको अनुगमन गरी गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई प्रतिवेदन पेश गर्ने,
(ङ) फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलका प्रभावित क्षेत्रको अनुगमन गरी कार्यक्रमहरु तयार गर्ने गराउने,
(च) परियोजनाको प्रभावित क्षेत्रभित्र सम्बन्धित सरोकारवालासँग उत्पन्न हुने विवादहरुको समाधान गर्न आवश्यक पहल गर्ने,
(छ) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।
४२. समितिको बैठक : (१) फोहरमैला व्यवस्थापन समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा ४ पटक बस्नेछ ।
(२) समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिका संयोजकले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा उपस्थित सदस्यहरुले आफुहरु मध्येबाट छानेको सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

प्रमाणिकरण मिति : २०७९/१०/२९

आज्ञाले,

लाल प्रशाद ढकाल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत